

TRAASSENMEER.

Reyn

schij slot

de vaert

de herch Laen

de vaert

de Hoor

S H O R

18

de Jacobs ladder

Bij de voorplaat

Uitsnede van een kaart uit 1615, met in het midden van de Vierambachtspolder de locatie van de 11e eeuwse kerk Jaepswou en slot Ter Woude (het vierkantje) (Hoogheemraadschap van Rijnland A-4210).
Op pag. 2 staat het artikel van Pim Laarmans hierover.

38e jaargang nr. 1, januari, februari, maart 2018

SSN 0168-1079

© Historische Vereniging 'Otto Cornelis van Hemessen'.
Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Op tijd opzeggen!

Wilt u – om wat voor reden dan ook – uw lidmaatschap van de Historische Vereniging niet verlenen, vergeet dan niet dit tijdig (vóór 1 december) schriftelijk te melden aan onze penningmeester: Ton Meester, Cantharel 72, 2403 RA Alphen aan den Rijn, e-mail: ton.meester@gmail.com

Lidmaatschap

Wilt u onze Historische Vereniging steunen en de Jacobs ladder voortaan elk kwartaal thuis ontvangen? Bel, schrijf of mail dan naar onze secretaris, Anneke Zwarst, a.h.zwarst@kpnmail.nl
(Zie onze site www.hemessen.nl)
De contributie bedraagt € 15,- per jaar en € 25,- voor hen die dit blad per post ontvangen. Te voldoen na ontvangst van de nota op de rekening bij de Regiobank, nummer NL28 RBRB 0850 0174 16 t.n.v. de Penningmeester van de Historische Vereniging 'Otto Cornelis van Hemessen'.

De Jacobs ladder is een uitgave van de Stichting tot Behoud van het Cultureel Erfgoed van Jacobswoude.

www.hemessen.nl

.....

Erelid

- D. Brouwer de Koning, oud-burgemeester van Jacobswoude
- C. Karmelk, oud-penningmeester van de vereniging (2012†)

Voorzitter

- Ben Beukenholdt, Thuisweide 30, 2481 BK Woubrugge, telefoon 0172-519247, e-mail benbeukenholdt@hotmail.com

Secretaris

- Anneke Zwarst
Van Eeghenstraat 40, 2481 XS Woubrugge
telefoon 0172-518186
e-mail: a.h.zwarst@kpnmail.nl

Penningmeester

- Ton Meester Cantharel 72, 2403 RA Alphen aan den Rijn, telefoon 0172-518560
e-mail: ton.meester@gmail.com

Bestuursleden

- Thea Kok-Lansbergen
- Peter de Lange
- Ed Molenaar
- Pim Laarmans

Redactie

- Thea Kok-Lansbergen (eindredactie)
Emmalaan 74
2481 BB Woubrugge
telefoon 0172-518 585
e-mail: thea.lansbergen@ziggo.nl
- Pim Laarmans
- Anneke Zwarst

Basisvormgeving en opmaak

Blikveld, Zandvoort

Aan dit nummer werkten mee

Jaap Haasbroek
Pim Laarmans
Rietje Meijer
René van Tienhoven
Anneke Zwarst

Foto's en illustraties

Archief Rietje Meijer
Archief HHR
Hans Bax
Hugo Tander
Frans Witteman
Ton Witteman
Anneke Zwarst

Fotobewerking

Hugo Tander

Van de voorzitter

Vorig jaar, beste mensen, schreef ik dat we zouden beginnen met wat aanpassingen aan het museum. Inmiddels heeft een stel enthousiastelingen de schouders eronder gezet. Dat is toch goed nieuws...!

Alleen is het museum tijdelijk gesloten. U hoort wel wanneer u er weer welkom bent.

Een ander nieuw bericht is dat Jan Noordam niet langer onze Jacobs ladder zal bezorgen - andere activiteiten vergen veel van zijn tijd. Vanaf deze plaats danken we hem voor de vele jaren dat hij dit werk voor ons heeft gedaan.

Hoe lang weet ik niet precies, maar heel lang in elk geval. Met veel genoegen fietste hij altijd het dorp rond.

Jan, nogmaals dank en het ga je goed!

We hebben gelukkig iemand anders gevonden:

Vera van der Weiden, sommigen van u welbekend.

Zij gaat voor ons de Jacobs ladder rondbrengen.

Daar zijn we uiteraard erg blij mee. Welkom!

Naast haar hebben we nog altijd twee trouwe bezorgsters, namelijk mevrouw Disseldorp in Hoogmade en mevrouw Doedens-van der Laan in Woubrugge. Ook vanaf deze plaats onze hartelijke dank voor dit werk.

Met ingang van dit nummer kan er ook in kleur worden geadverteerd - we hebben een nieuwe drukker waardoor dat mogelijk is.

We zijn heel blij met de ondernemers die voor het eerst adverteren: de heer en mevrouw Keur van Keur & Keur Overlijdenszorg en Van der Ham van Hamsmade Interiors Totaalconcept Bouw en Wonen. Uiteraard bevelen we graag ook onze trouwe adverteerders (in willekeurige volgorde) Nolina, Regiobank Van de Vechte, Westmaas Interieur, schilder G.J. de Wilde, Massage Praktijk Woubrugge en Autoservice Hoekstra bij u aan.

Dan de inhoud van ons blad. Weer vol met lezenswaardige artikelen. Ik ga ze niet noemen, u ontdekt ze vanzelf. Het is heerlijk dat we niet te klagen hebben over een club enthousiaste onderzoekers en schrijvers. Fantastisch. Wat niet wil zeggen dat er geen nieuwe auteurs bij mogen komen. Schroom niet.

Veel leesplezier en mooie groet,

Ben Beukenholdt

Rectificatie

Op ons artikel in het vorige nummer over de excursie naar Roelofarendsveen kregen wij van José van der Meer (redactie Alkmadders) nog een opmerking. Zij meldde dat de polder die wij bezochten niet de Veen- en Lijkerpolder heet, maar de Veen-der- en Lijkerpolder. En het tulpenbroei bedrijf is de firma Wesselman i.p.v. Wesseling.

Ook over het Armenwater weet José meer: "Daar woonden geen arme mensen (de poel lag midden in de polder en er woonden alleen mensen in het dorp), maar het kreeg die naam omdat het eigendom was van het Armbestuur van de parochie St. Petrus' Banden. Het was oorspronkelijk weiland, maar werd ter afgraving aangeboden aan 'baggermannen' die ervoor in aanmerking kwamen. Die hebben het tot 7 m diep uitgegraven. Het is daarmee de diepste poel van de polder."

Waarvan akte! <<

INHOUD

Esselijkerwoude werd Jacobswoude	2
Nieuws uit het museum	6
Waar een wil is.... was geen weg	7
Oude winkeltjes:	
Slagerij Witterman Woubrugge	9
Uit het archief van Rietje Meijer	11
De klap	14
Hoogmade Toen en Nu	16

Esselijkerwoude werd Jacobswoude

door Pim Laarmans

Veel is er al geschreven over het verdwenen dorp Jacobswoude dat in de Vierambachtspolder ten oosten van de Herenweg heeft gelegen. Ook valt daarbij vaak de naam Esselijkerwoude. In dit artikel bewijst Pim Laarmans hoe de naam Esselijkerwoude voor het dorp en de Heerlijkheid wijzigde in de naam Jacobswoude.

Esselijkerwoude of Jacobswoude?

De vraag is altijd gebleven: had veldwachter O.C. van Hemessen gelijk over het bestaan en de ligging van Jacobswoude of had Woubrugge een andere oorsprong? Tijdens de presentatie van rechtshistoricus prof. dr. H. van der Linden op 13 april 1982 in Woubrugge stelde deze dat er nooit een Jacobswoude had bestaan. Bovendien stelde hij dat Esselijkerwoude niet in de huidige Vierambachtspolder, maar aan de Wijde Aa, aan de monding van het riviertje de Esselijke, heeft gelegen.

De laatste jaren is er veel over dit onderwerp geschreven. Wetenschappers waren het, zoals wel vaker, niet met elkaar eens. In dit artikel heb ik recentelijk beschikbaar gekomen en ouder historisch materiaal op een rij gezet met als doel de namen Esselijkerwoude en Jacobswoude in een juist perspectief te kunnen plaatsen.

Heerlijkheid Esselijkerwoude

In de middeleeuwen lag de huidige Vierambachtspolder enkele meters hoger dan nu. Het land (hoogveen met plaatselijk moeras) was voor een groot deel bedekt met bomen en struiken (zoiets als de huidige begroeiing van de strook grond in de Boe-polder langs de Wijde Aa in Woubrugge), en van Oudshoorn naar Rijsaterwoude lag door dit bos een weg. Deze weg, die over het hoger gelegen hoogveen liep, werd waarschijnlijk reeds door de Romeinen gebruikt.

In 823 gaf Lodewijk de Vrome (de zoon van Karel de Grote), als dank voor verleende diensten, een groot stuk van dit land te leen aan Ridder Jacob van den Woude. Het land omvatte het gebied van Oudshoorn tot Rijsaterwoude en van Ter Aar tot Leiderdorp. Men noemde dit (jacht)gebied Esselijkerwoude. Jacob van den Woude heeft aan de Herenweg in dit gebied, Vroonland, tussen de Herenweg en de Woudwetering, een slot gebouwd.

Slot Ter Woude en omgeving

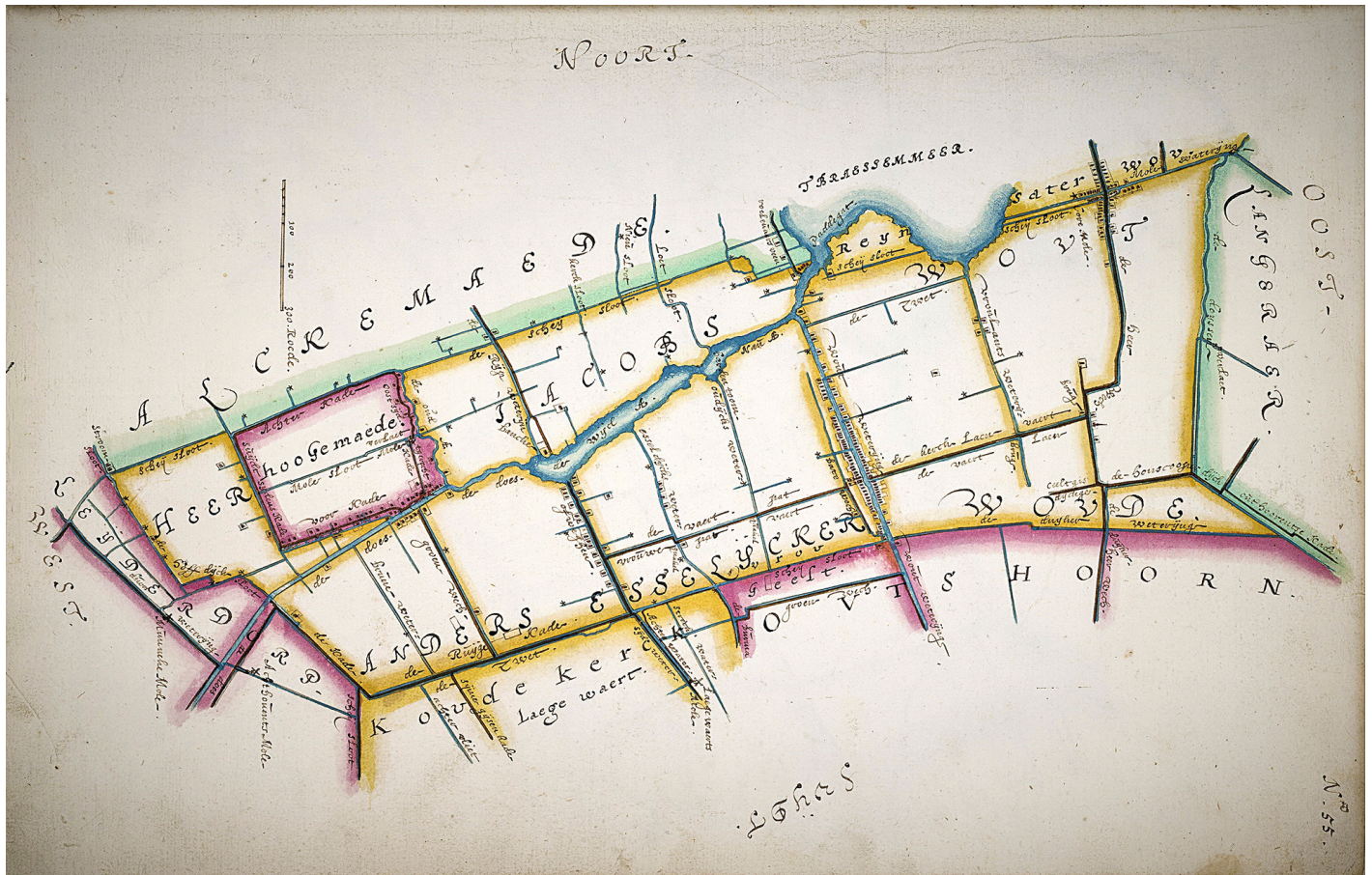
De naam van dit slot (versterkt huis) was Ter Woude. Het bestond waarschijnlijk uit een bouwkundig versterkt huis met een eerste verdieping, en een kerk met hoge toren. Om het slot was ter verdediging een gracht gegraven. In dit artikel wordt verder voor dit bouwkundig versterkt huis het woord slot gebruikt.

Wanneer slot Ter Woude voor het eerst bewoond werd is niet te achterhalen.

Ontginning van het gebied heeft later in westelijke richting plaatsgevonden. Rondom de kerk aan de Herenweg ontstond een buurtschap (met enige huisjes en schuren). De naam van dit buurtschap was oorspronkelijk gelijk aan de naam van het ambacht, Esselijkerwoude. Deze naam geeft aan dat het gebied dicht begroeid was met essenbomen ('essen in een woud'). De es doet het namelijk erg goed op de aanwezige veengronden.

De familie Van den Woude

Zoals in die tijd gebruikelijk, wilden ook de Van den Woudes zich zo voornaam als mogelijk voordoen. Vandaar dat men zich: 'Ambachtsheren van Esselijkerwoude en Jacobswoude' liet noemen.

De kaart uit 1615 van het Hoogheemraadschap van Rijnland (HHR A 4210) met erin de tekst 'Jacobswoude anders Esselijkerwoude'.

Jacob Van den Woude, wijzigde in de naam Jacobswoude.

Maar liefst elf generaties Van den Woude hebben in slot Ter Woude bij het buurtschap Esselijkerwoude gewoond. In 1280 heeft Jacob van den Woude 11, als laatste Van den Woude het slot verlaten; hij is naar slot Warmond getrokken.

De bewoning van slot Ter Woude in Esselijkerwoude, door elf generaties Van den Woude, komt overeen met een periode van ongeveer 300 jaar. In de geslachtskroniek van de Van den Woudes, uitgebracht door de ambachtsheer Johan van Duvenvoirde, wordt over deze periode van 300 jaar Van den Woudes vermeld, dat alle heren de voornaam Jacob hadden, zodat het buurtschap Esselijkerwoude ook wel Jacobswoude (naar de Jacobs van den Woude) werd genoemd.

Het is op basis van bovenstaand historisch materiaal dan ook aannemelijk dat de oorspronkelijke naam van het buurtschap Esselijkerwoude, in een periode van 300 jaar bestuurd door heren

En die andere naam dan?

In de Parochiale bijdrage werd voor het ambacht Jacobswoude bijgetekend: "et dicit esse idem Esselijkerwoude" (men zegt dat dit hetzelfde is als Esselijkerwoude).

Ook de geschreven tekst "Jacobswoude anders Esselijkerwoude" op drie kaarten van het Hoogheemraadschap van Rijnland (kaart no. A-4210, A-4212 en A-4213) uit 1615, geeft duidelijk aan, dat de naam Jacobswoude (in plaats van Esselijkerwoude) voor het ambacht inmiddels gemeengoed was geworden.

O.C. van Hemessen spreekt in zijn boek over "een krans van huizen rondom de kerk van Jacobswoude". Op oude kaarten staan echter in het buurtschap slechts nog enkele huizen getekend. In een akte uit 1494 wordt gesteld dat "de Heerlijkheid Jacobswoude 38 haardsteden telde, waarvan er 14 wat geven mogten" (lees: de Heerlijkheid Jacobswoude als het grondgebied van

Jacobswoude). Het leven bestond hier uit "steken van turf, het houden van koeien en het maecken van tacken". Op een akte (kohier van het hoofdgeld van 1674), dus 180 jaar later, staat vermeld, dat in dat jaar "op Jaswou" (lees: in het dorp Jacobswoude) nog slechts drie gezinnen woonden die hoofdgeld betaalden: schuitemaker Maerte Cornelisz Wassenaar, visser Thomas Lenaerts en weduwnaar Dirck Jacobsz Capiteijn.

"Jacobswoude of Esselijkerwoude is een ontsied dorp waar, so Gouthoeve segt, de oudeheren van Woude, allen Jacob genaamd, hun goed hadden sinds het begin van het graafschap Holland."

Jacobswoude

Voor de inwoners van de Rijnstreek, en met name de inwoners van Woubrugge, is het bestaan van het verdwenen dorp Jacobswoude altijd een interessant historisch gegeven gebleven. Immers, de bewoners van Woubrugge kwamen, zoals men stelt, voor een deel uit dit door veenaafgraving verdwenen dorp. Het monument van O.C. van Hemessen aan de Herenweg herinnert de Woubruggenaar hier nog steeds aan. Bewijsmaterialen van het bestaan van het dorp Jacobswoude zijn er ten gevolge van afvenen niet echt. Van de kerk echter wel: het kerkbankje met grafsteen bij het monument aan de Herenweg en de sarcofaag naast de dorpskerk in Woubrugge.

Conclusie

Het Ambacht

Het Ambacht De naam Asclekerwalt werd voor het eerst in 1063 genoemd in een verdrag omtrent de kerken tussen Willem I, bisschop van Utrecht, en de abt Regunbertus van Echternach.

Het Buurtschap

In het ambacht Esselijkerwoude hebben aan de huidige kruising Herenweg-Kruisweg een slot en een kerk met toren gestaan. In dit slot hebben maar liefst 11 generaties met de naam Jacob van den Woude gewoond. De naam van het buurtschap Esselijkerwoude, bij het slot en de kerk, is hierdoor op den duur **Heer Jacobswoude** geworden. Door verving rondom het buurtschap zijn de

bewoners in de loop van de tijd (merendeels) naar het dorp Woubrugge getrokken.

Na vertrek uit Jacobswoude van Jacob van den Woude 11 is de naam Esselijkerwoude voor het ambacht in officiële stukken weer teruggekomen. In het volgende nummer vertelt Pim meer over Esselijkerwoude en Jacobswoude en hoe het verder ging. <<

Bronnen:

Boek O.C. van Hemessen Sr. 'Eene wandeling door Woubrugge en Hoogmade' herdruk uitgave uit 1904.

Leids Jaarboek 2016 'Waar stond de elfde-eeuwse kerk van Esselijkerwoude?'.
>>

Museum O.C. van Hemessen: informatie en archief, Jaap N. Haasbroek, Hans Bax.

Historische Vereniging O.C. van Hemessen, Jacobs ladder: 1987/1-3, 1987/2-3, 1990/2-3, 1991/2-3, 1991/4-3, 1991/4-10, 1992/2-16, 1993/2-3, 1995/4-8, 1997/1-21, 1997/2-13 (jaar/nummer-blz.)

>>

Op deze kaart van Bilhamer uit 1575 staan de kerk in Jacobswoude (Jaepswou) en de kerk in Rijsayterwoude (Reinserwou) aan de oorspronkelijke Herenweg getekend (Noord-Hollands archief NHA-560-002436).

Nog wat chronologische gegevens op een rijtje

1284: Burggraaf Hendrik van Cuijk geeft aan Jacob van den Woude 12, het vronland Esselijkerwoude in erfpacht (dit onder dezelfde voorwaarden als zijn grootvader burggraaf Jacob (1201-1241) het in erfpacht had uitgegeven).

1295: Een commissie van de Graaf van Holland geeft in een rapport aan waar het ambacht Esselijkerwoude precies ligt.

1408: Vermelding Esselijkerwoude in stuk leenkamer van de hofstede.

1438: De ambachtsheer van Hoogmade krijgt toestemming om de kapel in Hoogmade te verheffen tot kerk omdat de afstand naar de kerk in Jacobswoude wel een mijl (= 5.550 meter) ver is.

1503: Overlijden van de laatste mannelijke telg van het geslacht Van den Woude waarna de ambachten vererfd en op het geslacht Van Duvenvoorde.

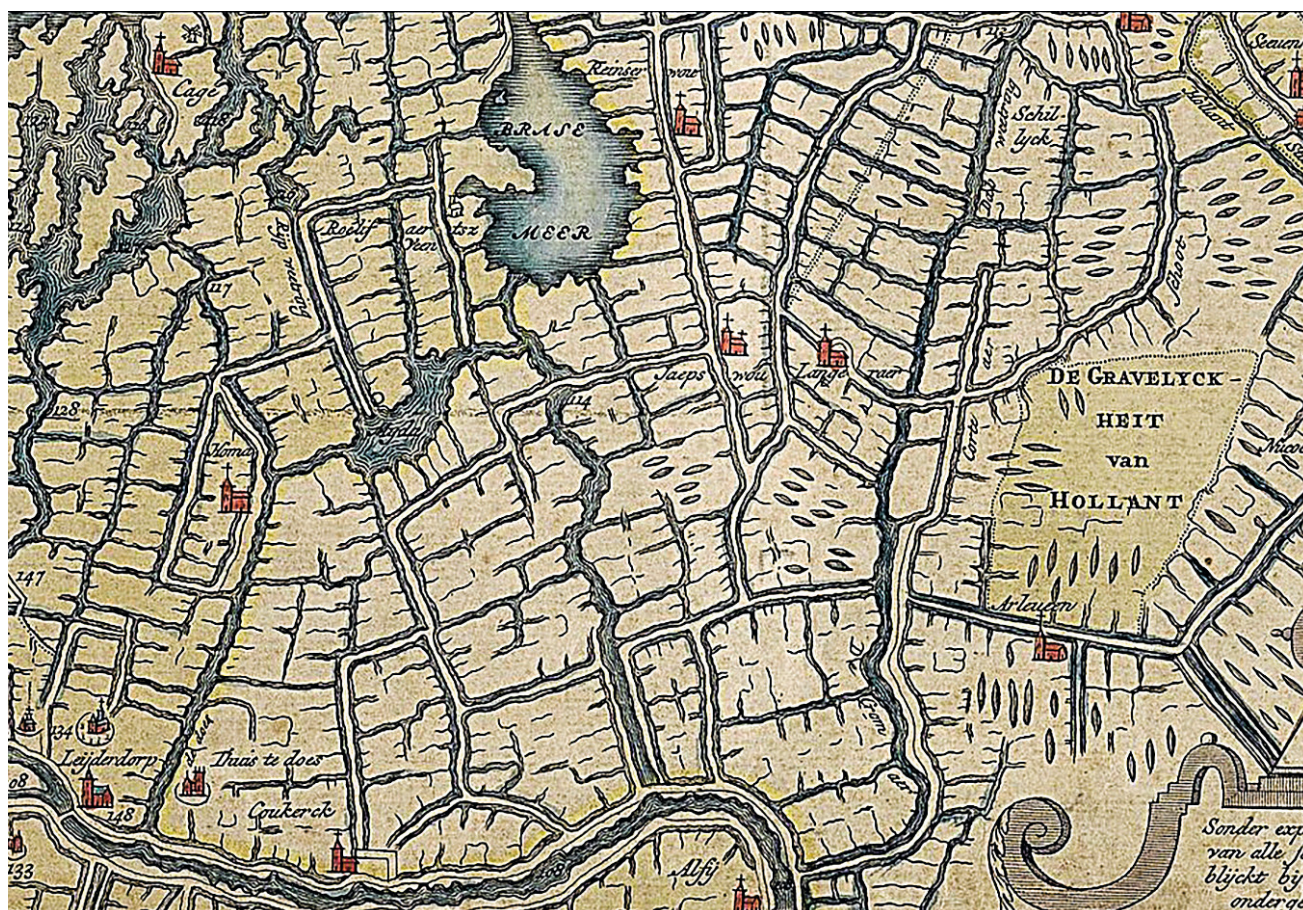
1543: Vermelding van de kerk Esselijkerwoude in Morgenboek.

1547-1610 In de geslachtskroniek van de Van den Woudes, uitgebracht door de ambachtsheer Johan van Duvenvoorde van Woude, wordt vermeld dat alle heren Van den Woude de naam Jacob hadden, zodat het dorp Esselijkerwoude ook wel Jacobswoude werd genoemd.

1575: Kaart van Joost Jansz Bilhamer (kerken in Esselijkerwoude (JaepsWou), Rijsaterwoude en Leimuiden).

1595: Eerste kerk in het dorp Woubrugge.

1615: Kaart Hoogheemraadschap van Rijnland, met de tekst "**Jacobswoude anders Esselijkerwoude**".

Nieuws uit het museum

door Anneke Zwarst

Herinrichting van het museum

Heeft u dat nou ook? Je schaft spullen aan die leuk of waardevol zijn en geeft ze een plekje in je huis. Daar maak je plaats voor door de dan ineens overvloedige zaken naar zolder te verhuizen. Maar ook die zolder raakt vol en soms weet je niet eens meer wat daar nu eigenlijk staat. En zo gaat dat ook in ons museum. Regelmatig krijgen we schenkingen in de vorm van foto's, boeken en voorwerpen, die allemaal geregistreerd worden en van een uniek nummer voorzien, zodat later altijd terug te vinden is hoe deze stukken tot inventaris geworden zijn. En omdat er al zoveel uitgesteld is in het museum, komen deze zaken dan veelal in een kast terecht. Een beetje zonde eigenlijk.

Het bestuur was nieuwsgierig hoe andere, vergelijkbare musea daarmee omgaan. Zo heeft een aantal van ons enkele kleine musea in onze omgeving bezocht en de conclusie was toen: wij moeten in ons museum aan de slag om het aantrekkelijker te maken.

Pim Laarmans heeft toen een Plan van Aanpak geschreven voor een gestructureerde herinrichting met, het is niet anders, een bescheiden budget. Dat maakt het lastiger, maar je wordt er ook inventief door. Ineens blijkt dan dat bepaalde zaken voor hergebruik geschikt zijn en niet nieuw aangeschaft hoeven worden.

Vanaf half oktober is een werkgroepje aan de slag gegaan: inventariseren wat op zolder ligt (heel veel!), timmerwerk op zolder en in de grote kamer. Een aantal grote inventarisstukken is op 29 december, belaagd door sneeuwbuien, verhuisd naar een ruimte bij Floritec aan de Van Hemessenkade. Heel fijn dat dit bedrijf ruimte beschikbaar wilde stellen. Wat erg leuk is, is dat de maquette van de Dorpskerk nu een plekje heeft gekregen in Woudsoord. De bewoners en de bezoekers zijn blij met deze aanwinst en, eerlijk gezegd, in de beperkte ruimte van het museum kwam dit stuk niet echt tot zijn recht. Een echte win-win situatie derhalve.

Nu zijn we zover dat er geschilderd kan worden en de elektriciens aan de slag kan. Want de voorwerpen moeten echt beter belicht worden dan tot nu toe het geval is geweest. Daaraan voorafgaand worden de kostbaarheden nog wel even (tijdelijk) ingepakt, maar er zijn gelukkig al vele handen voor dit werk aangeboden.

En als dat allemaal gedaan is dan volgt natuurlijk het leukste, maar ook wel lastigste, deel van deze klus: de kamers opnieuw inrichten, zodanig dat eenieder die binnenkomt het 'wouweffect' ondergaat.

Zover is het voorlopig nog niet, maar het project vordert gestaag. U begrijpt, zoals de voorzitter al in zijn voorwoord meldde, dat het museum voorlopig gesloten is voor bezoekers.

Wij houden u op de hoogte. <<

Met roze sticker naar de opslag...

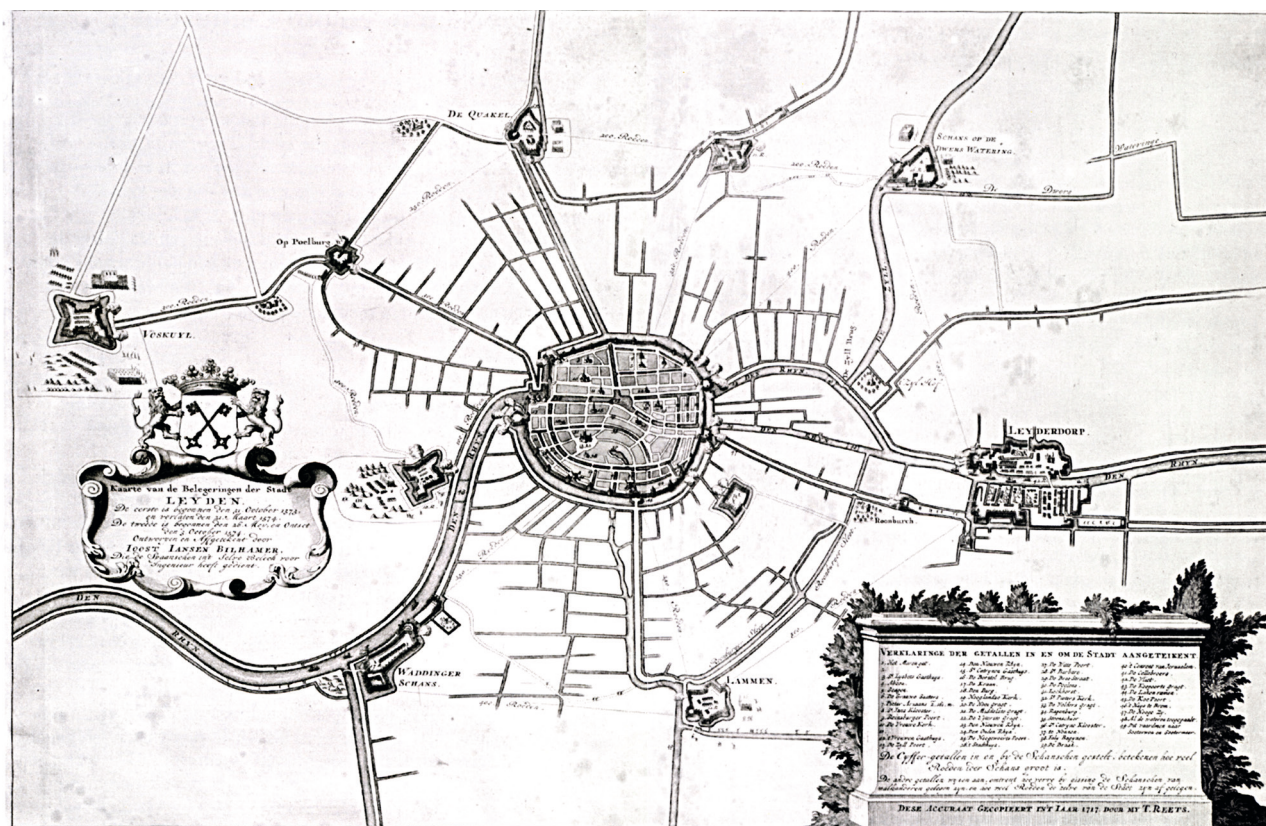
Die vitrine moet nog wel ingekort worden....

Waar een wil is... was geen weg

Over het eeuwenlange isolement van Hoogmade

door René van Tienhoven

Bilhamer's kaart van de schansen tijdens het beleg van Leiden, naar de kopie van Tobias Reets (1717).

Op bevel van de prins

Het beheer van de waterwegen en dijken in de Leidse ommelanden is in de zestiende eeuw lang niet zo geperfectioneerd als nu. Vooral in en om Leiderdorp kampen de bewoners voortdurend met hoge waterstanden. Tijdens de belegering van de stad Leiden door de Spanjaarden in 1573/1574 zal het voor hen dan ook heel moeilijk te verteren zijn geweest dat er gezinspeeld werd op een opzettelijke onderwaterzetting van de regio om de Spaanse bezetter te verdrijven. De voorgenomen inundatie zou weliswaar een goed doel dienen, maar er kleefden onberekenbare risico's aan. Zou geheel Holland voor jaren in een moeras veranderen? Het ogenschijnlijk briljante plan van inundatie was dan ook een tegennatuurlijke opdracht voor de waterschappen en leverde zeker een

Dankzij de in 1988 geopende omleidingsweg is het verkeer rond Hoogmade nu goed geregeld. Maar vroeger was dat wel anders. Hoogmade was eeuwenlang alleen bereikbaar over drassige paden door de weilanden. En dan nog alleen 's zomers, want 's winters stonden die weilanden vaak onder water. Aan het isolement van Hoogmade komt pas een einde als in 1862, na vele smeekbedes van de burgemeester, een smal landweggetje naar de Lage Rijndijk in Leiderdorp wordt aangelegd. Waarom dat zo lang heeft moeten duren is moeilijk te duiden, maar één van de oorzaken blijkt honderden jaren terug te liggen. De zware verwoestingen die de gefrustreerde Spaanse troepen in Leiderdorp en omgeving in 1574 aanrichtten na het ontzet van Leiden, blijken de infrastructuur van onze regio langdurig te hebben ontwricht.

gewetensconflict op voor de toenmalige dijkgraven en hoogheemraden. Toch geeft prins Willem van Oranje, gesteund door het stadsbestuur van Leiden, het bevel het water binnen te laten. Op 3 en 4 augustus 1574 worden de dijken van de Maas en de IJssel op achttien plaatsen doorgestoken, waarna Schieland en Delfland al gauw onder water staan. Maar het beoogde doel, Rijnland, blijft aanvankelijk grotendeels droog omdat de dijk van Benthuisen naar Leidschendam nog in Spaanse handen is en eerst veroverd moet worden. Dat lukt na hevige strijd en mede dankzij een storm die eind september over het land woedt, stuwt het water op richting Leiden. De Spanjaarden trekken zich terug op Zoeterwoude, maar als ze ook daar het water zien stijgen, weten ze uit eigen ervaring met het mislukte beleg van Alkmaar, dat het voor hen opnieuw slecht dreigt af te lopen. Na hevige aanvallen door de naderbij gekomen Geuzen ontruimen ze Zoeterwoude en steken het dorp in brand. De Spaanse manschappen trekken zich terug op de noordoever van de Rijn in de zwaar versterkte dorpskern van Leiderdorp, waar veldheer Valdez zijn hoofdkwartier heeft. Maar waarschijnlijk door de angst te worden ingesloten, verlaten ze inderhaast ook deze belangrijkste Spaanse schans.

8

Leiderdorp een ruïne

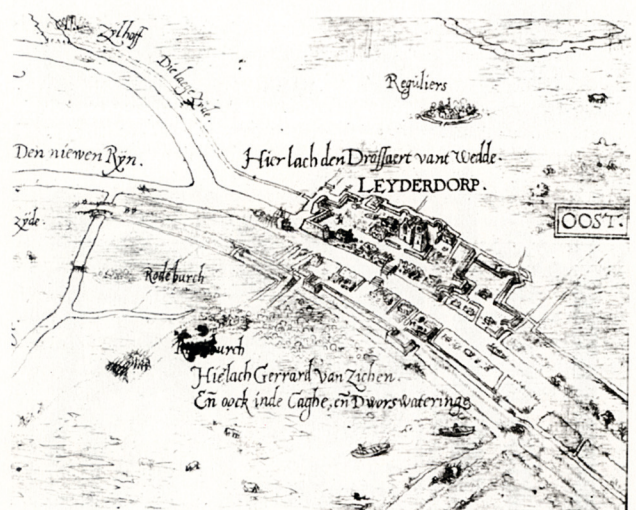
Het ontzet van Leiden is een feit en de Spaanse troepen reageren hun frustraties af op de Leidse ommelanden. Bij hun aftocht steken ze na Zoeterwoude ook Leiderdorp in brand en vernielen ze de brug over de Oude Rijn. En passant worden ook de meeste huizen langs de Lage Rijn dijk met de grond gelijk gemaakt. Koudekerk en Alphen aan den Rijn ontkomen evenmin aan de nodige verwoestingen, evenals de polders benoorden de Rijn (richting Hoogmade). Daar vernietigen de Spanjaarden alle molens, sluisjes en dammen. En om de geuzen de doorgang te versperren maken ze ook de strategisch belangrijke Achthovenerweg (de Lage Rijn dijk) onbegaanbaar.

Op detailkaarten uit die tijd zien we een totaal geruïneerd Leiderdorp met verwoeste brug over de Oude Rijn, neergehaalde schanswallen en een

zwaar beschadigde dorpskerk. Het was de tweede keer dat het dorp door afbraak getroffen werd, want toen de Leidenaren het Spaanse beleg zagen aankomen, sloopten ze in de ommelanden voor de zekerheid rigoureuus alles wat de vijand als uitvalsbasis of uitkijkpost kon dienen. In Leiderdorp moesten de kerktoren en het kerkdak het ontgelden, evenals alle panden die in het schootsveld van de kanonnen op de stadsmuren stonden of de Spanjaarden dekkingsmogelijkheden gaven. De Leiderdorpers moesten de sloop zelf uitvoeren, anders zou de Leidse schutterij hen wel een handje helpen. Ook de mooie kastelen en landhuizen rondom Leiden werden zonder pardon gesloopt om te verhinderen dat de naderende vijand ze als legerplaats in gebruik zou nemen. Het gevolg van alle verwoestingen door de Leidenaren en Spanjaarden is dat de watergeuzen op 3 oktober 1574 een vrijwel onbeschadigde stad aantreffen (de avond tevoren was alleen een gat van 400 meter in de stadsmuur gevallen!), maar de Leidse ommelanden waren letterlijk veranderd in één grote puinhoop. Wat het beleg van Leiden voor gevolgen had voor het isolement van Hoogmade leest u in het volgende nummer. <<

Geraadpleegde bronnen:

- 'Rond de schans van Valdez te Leiderdorp tijdens het beleg van Leiden 1573-1574', Arjaan Wit, Marleen Riool, René van Doorn
- Archief Hoogheemraadschap van Rijnland

De geruïneerde dorpskern van Leiderdorp, na de definitieve aftocht van de Spanjaarden in oktober 1574 (detail van een kaart van Liefvrick).

De slagerij aan de Comriekade in Woubrugge

In dit nummer van de Jacobs ladder is Woubrugge weer aan de beurt in de serie over niet meer bestaande winkels. We spraken Ton Witterman die in 1968 als 24-jarige in de slagerij aan de Comriekade ging werken.

Ton: 'Ik nam de slagerij over van Jelle Dijkstra, die hem samen met zijn zoon Jan runde.' In 'Handel en wandel in Woubrugge' van Bep en Koos Rodenburg-van der Laan is te lezen dat het pand eerder in het bezit was van Gijs Vromans, en dat er een kruidenier (Kroon) in was gevestigd. Daarna was het waarschijnlijk van Jan Griffioen, die gevolgd werd door Jelle Dijkstra. Hij verbouwde het pand in de jaren '40 tot 'de witte slagerij'.

Ton leerde als 15-jarige het vak van slager A. v.d. Berg in Hoogmade, en bij Teekens in Leiden. Het zat Ton de eerste jaren in Woubrugge niet mee:

"De inventaris en koeling waren in slechte staat, de weegschalen waren niet geijkt en werden in beslag genomen." Ook moest het pand gedeeld worden met de dochter van Dijkstra. Toen zij anderhalf jaar later vertrok kon Ton de slagerij met slachtplaats en worstmakerij verbouwen. Vanaf die tijd ging het beter: 'Ik trouwde met Magda de Groot en we kregen drie kinderen. Er volgden zeventien mooie jaren.'

In de jaren tachtig werd het allemaal wat minder: "Minder klanten doordat plezierboten niet meer mochten aanleggen, de Hinderwetvergunning werd ingetrokken zodat ik niet meer zelf mocht slachten, en de bereikbaarheid van onze winkel was ook een probleem." In 1985 heb ik de winkel moeten verkopen. Maurice Diks heeft er nog enkele jaren goede zaken gedaan, mede door de goede kwaliteit van het vlees dat hij inblikte."

Herinneringen

Ton (die tegenwoordig in Noordwijkerhout woont) werkte daarna nog een aantal jaren bij Albert Heijn en C1000. Nu hij met pensioen is doet hij vrijwilligerswerk en tennist hij graag.

Hij denkt met veel plezier terug aan de goede jaren in Woubrugge. "We hadden toen nog een middenstandsvereniging (de WIKO) en het gebeurde dan wel dat we na een vergadering in het holst van de nacht nog biefstuk gingen bakken, met Jan Stigter en Dirk Slingerland. Lachen!!"

Uiteraard zijn er ook minder goede herinneringen: "Zoals die keer dat een klant met een plezierbootje twee ijstaarten van 5,5 gulden uit de vrieskist had gestolen. Ik met bebloede overall en mes die boot op. Terug met die taarten!". Het slachten was niet altijd zonder gevaar: "Er brak eens een koe los, die over het erf vloog. Magda in paniek: hij kwam op de keuken af. Gelukkig is het goed afgelopen."

De slagerij rond 1978.

<<

Stand op de braderie, begin jaren tachtig, met naast Ton links zoon Rob en rechts van hem dochter Louise. Helemaal rechts dochter Cécile,

Over het pand

Nadat Maurice Diks naar Texel verhuisde om daar het inblikken van vlees op grotere schaal te kunnen organiseren, is het pand verkocht en voor de heer en mevrouw De Jong tot woonhuis verbouwd.

>>

Begin jaren zeventig: Ton, aan het begin van het dorp, met een koe die het niet lang meer zal maken. Op de rug: Joop Groen in 't Woud.

Rietje Meijer dook weer in haar archief...

Kap populieren in Ghoybos is begonnen'

Dit schreef het Leidsch Dagblad op 19 februari vorig jaar: 'Het kappen van populieren in het Ghoybos tussen Oud Ade en Leiderdorp is begonnen. Tennet gaat hier aan de slag met de aanleg van de hoogspanningsleiding 380 kV.'

En:

'Inmiddels heeft Kaag en Braassem grote plannen met het Ghoybos. De gemeente hoopt van het rechttoe-rechtaan productiebos een toeristische trekpleister te maken. Wethouder Yvonne Peters wil dat het een recreatiegebied wordt met speelplekken, wandelpaden en doorkijkjes naar de polder. De gemeente heeft er samen met ondernemers en bewoners een plan voor opgesteld.'

Voor Rietje Meijer aanleiding om in haar archief te duiken. Want hadden schoolkinderen uit onze gemeente destijds niet geholpen met het planten van die bomen?

Schoolkinderen gemeente Woubrugge planten bomen voor Ghoy-bos

Jazeker, tijdens Boomfeestdag op 4 april 1990, spitten 70 schoolkinderen van de basisscholen in Woubrugge en Hoogmade zo'n 35 bomen en 900 struiken de grond in.

Dit gebeurde in het Ghoybos. Een snelgroeiend populierenbos in de Rode- en Bospolder. Dit bos heeft als doel het produceren van inlands hout voor de houtvoorziening op korte termijn. De bomen zijn populieren en de kloon heet 'Ghoy', vandaar de naam.

De oudste kinderen van Ter Does, Esselijckerwoude en de Christelijke Basisschool waren er getuige van hoe gedeputeerde P. van Heemst (Zuid-Holland: recreatie, natuur en landschap) en burgemeester D. Brouwer de Koning de laatste boom plantten. Het was die dag echt 'april doet wat hij wil', het regende, de zon scheen en het sneeuwde weer. Toch werd het nog een feestelijke boomplantdag, want de zon brak wederom door en alle kinderen kregen een knalgeel paasstukje mee naar huis. De bibliotheken van de basisscholen van Hoogmade en Woubrugge zijn door de gedeputeerde bovendien ook nog verrijkt met drie boekwerken: 'De natuurgids vertelt over de veranderingen in het milieu'.

Samen

Gedeputeerde Van Heemst richtte zich in zijn toespraak allereerst tot zijn jeugdig publiek. Hij wees de schoolkinderen erop dat je in je eentje wel een boom kunt planten, maar als je dat samen doet je een heel bos krijgt. "In het leven is dat ook zo. Alleen krijg je wel iets voor elkaar, maar samen sta je veel sterker. Kijk in de wereld om je heen. Als je er met het planten van bomen wat kleur in brengt,

dan ziet het er veel aardiger uit en niet zo saai zwartwit." Hij spoorde de schooljeugd aan zuinig op de natuur te zijn, het groen, de bomen en de bossen.

De burgemeester was ook blij dat de gemeente Woubrugge na zoveel honderden jaren weer een bos krijgt. Hij memoreerde dat, toen de Provinciale Nota Randstad Groencultuur in februari 1984 uit kwam, al vanaf 1985 een samenwerkingsverband is ontstaan met de toenmalige gedeputeerde Borgman. De gemeente en de gedeputeerde zagen er wel wat in om ook voor Woubrugge/Hoogmade in te haken op de Groencultuur Nota. Inmiddels is in het gebied van de Rode- en Bospolder de boerderij van Rijkelijkhuizen aangekocht en kan na tien jaar een recreatieplan gerealiseerd worden.

Dat werd op 4 april 1990 dus ruimschoots goed gemaakt. De provincie Zuid-Holland gaf de gemeente ook een cheque ter waarde van 1.500 gulden om te besteden aan bomen, gras, spelen en de natuur.

Productiebos

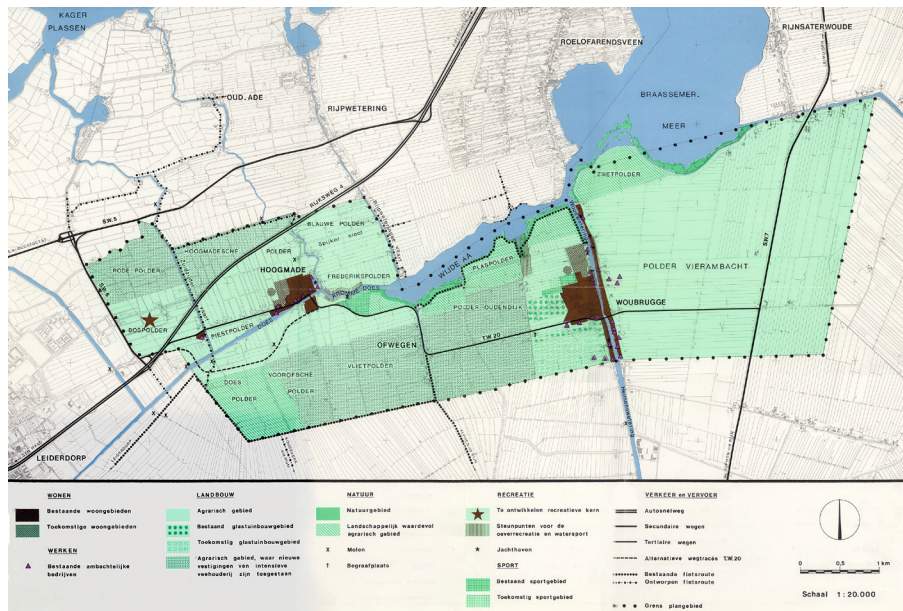
De laatste boom die geplant werd is onderdeel van een productiebos van 14.5 hectare. Dit maakt deel uit van een provinciaal recreatiegebied van in totaal 18.5 hectare. Het ligt aan de westzijde van rijksweg 4, direct ten noorden van de afslag Hoogmade.

Het is de eerste keer dat de provincie op basis van een overeenkomst de grond ter beschikking stelt aan een ondernemer, die op zijn kosten het bos aanlegt en gedurende 25 jaar of langer onderhoudt. De bomen zullen na 15 tot 25 jaar gekapt worden.

Plattegrond Kaart ontwerp-structuurplan

Na de kap bestaat de mogelijkheid opnieuw bomen aan te planten. De ondernemer ontvangt van het rijk subsidie voor deze bosaanleg. Het productiebos zal openbaar toegankelijk zijn. Eenvoudige paden voor voetgangers en fietsers, speel- en ligweiden en bankjes zullen zoveel mogelijk nog in de loop van 1990

aangelegd worden. De onderhoudskosten van het recreatiegebied komen voor rekening van de bosexploitant.

"Fijn dat de drie hoogste klassen hier zijn. Ik moet zeggen dat ik de jeugd toch heb leren waarderen. Want er wordt hoe langer hoe minder aan bomen en struiken vernield. We gaan dus de goede kant op. Afgezien daarvan schaam ik me eigenlijk een beetje dat het alweer acht jaar geleden is dat de laatste boomplantdag in Hoogmade gehouden is. Het kan niet goed zijn dat een generatie schoolkinderen opgroeit die nog nooit een boomfeestdag gevierd heeft."

In 1990 werd er een begin gemaakt met het productiebos. Maar wat ging eraan vooraf? Jaap Haasbroek, destijds wethouder herinnert zich nog goed dat in de gemeente Woubrugge tussen 1974 en 1978 het 'Voorontwerp Structuurplan Woubrugge' bestudeerd werd (zie de plankaart). In dezelfde periode boog ingenieurbureau Oranjewoud zich over het 'Basisplan voor de openluchtrecreatie Noord-Zuidhollands plassengebied', dat uiteindelijk in december 1982 werd gepresenteerd. Na inspraak werd het Structuurplan in 1979 door de gemeenteraad vastgesteld, dat wil zeggen de nieuwe ontwikkelingen voor de periode tot 1990. Eén daarvan betrof een te ontwikkelen recreatieve kern opgenomen in de Rode- en Bospolder (met 'ster').

Het gebied was agrarisch in gebruik, onder meer door boer Rijkelijkhuizen, die (in 1985) zijn bedrijf wilde moderniseren en overdoen aan zijn zoon. Dit plan dachten zij te financieren door een strook grond langs de weg te verkopen als tuinderij (er was een gegadigde). Daartoe was een wijziging van het bestemmingsplan nodig.

De Provincie weigerde daar medewerking aan te verlenen. In een gesprek met gedeputeerde Borgman heeft B&W toen aangegeven dat dit zou leiden tot een 'koude sanering' van het bedrijf en 'verrommeling' van het gebied (wat al het geval was met het stukje waar nu de Pannenkoekenboerderij is - hier was van alles gebeurd wat niet de bedoeling was). De insteek van B&W was om dat te voorkomen.

Borgman was gevoelig voor de argumentatie van de gemeente, met het gevolg dat de Provincie het hele bedrijf kocht en (in 1990) vooruitlopend op de recreatieplannen) een hout-productie-bos (het Ghoybos) heeft geplant.

Zoon Rijkelijkhuizen kon een ander bedrijf in Drenthe kopen

Dit schreven de kranten:

Alphens Dagblad 26-9-1979:

"Plan voor aanleg van nieuw bos bij Leiden"

Plan in pril stadium, gedeputeerde Borgman zet zich daarvoor in.

Alphens Dagblad 8-4-1985:

"Borgman wil door bomen polder zien"

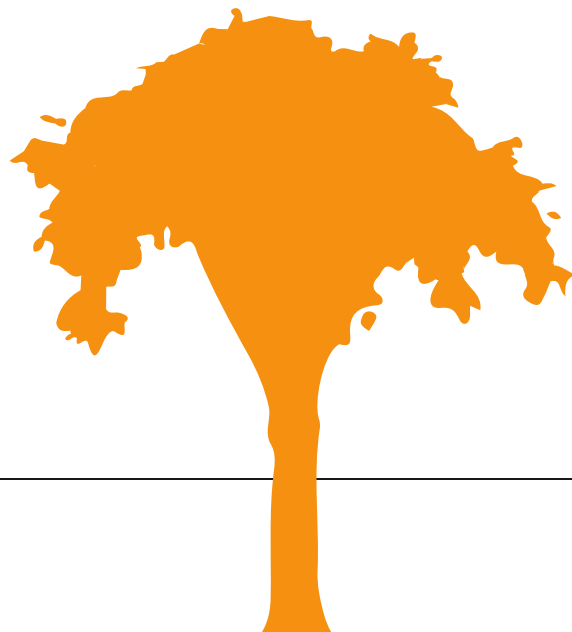
De provincie heeft 20 HA agrarische grond aangekocht in de Bospolder; in totaal wil de provincie ongeveer 80 HA aankopen in de Rode- en Bospolder om er een recreatiebos te maken. Het gehele plan moet in de jaren '90 gereed zijn.

Alphens Dagblad 7-1-1989:

"Risico's voor bos in de polder te groot"

Gedeputeerde Van Heemst wil er een proefproject van maken; de provinciale commissie weigerde akkoord te gaan, eerst dient de gedeputeerde een groot aantal onzekerheden weg te nemen.

Meer informatie vindt u in het archief van museum Van Hemessen.

De Klap

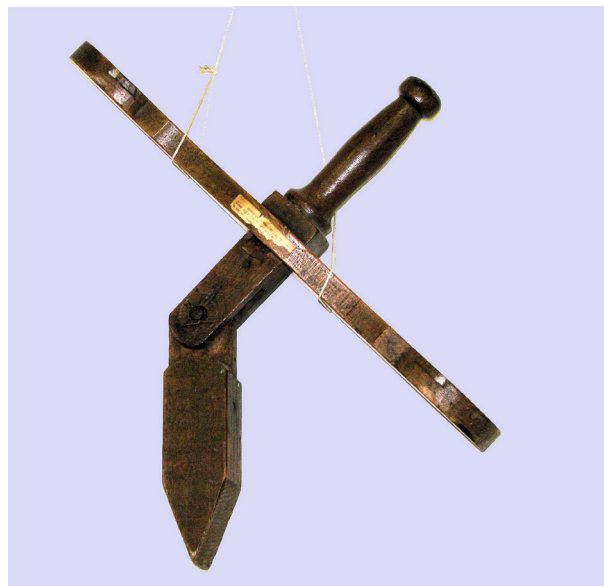
door Anneke Zwarst

Als je een museum bezoekt herken je soms wel, soms niet wat er tentoongesteld is. In ons museum hangt een houten voorwerp aan de wand, waarvan de meesten onder ons vast niet direct weten wat het is. Het is de Klap.

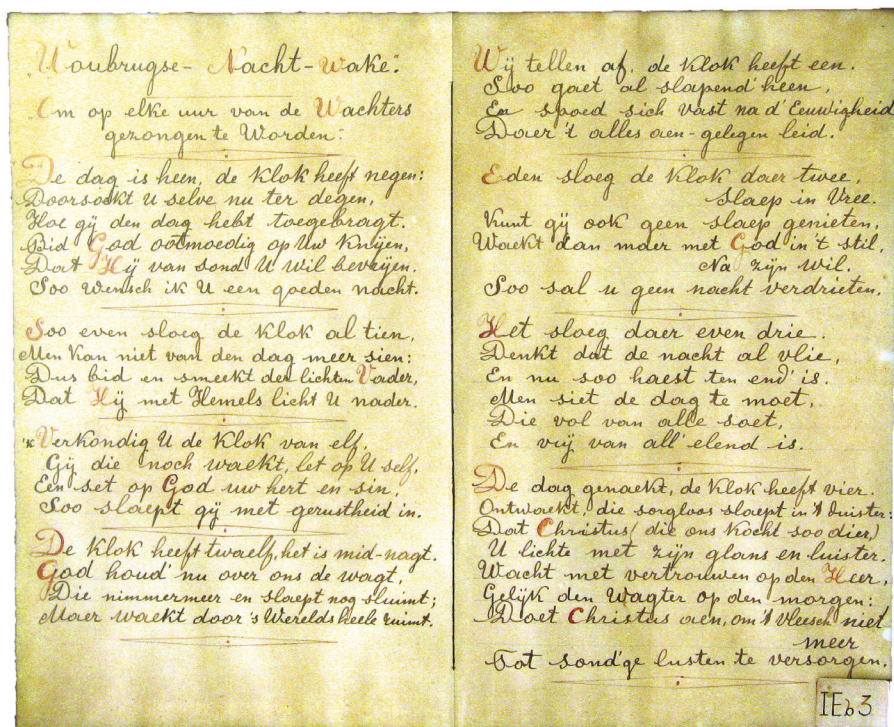
Door het maken van een soort van slagbeweging sloeg het losse deel van de klap tegen het vaste gedeelte met, jawel, een luide klap die goed te horen was in een stille omgeving. Geen licht werk, want de klap in ons museum weegt 1 kilo en 3,5 ons.

De klap werd gebruikt door de klapwaker of klap-perman of klepperman. Misschien gaat er nu een klein belletje rinkelen onder de ouderen van ons. In feite was de klapwaker een nachtwacht die in elk geval al vanaf 1710 binnen "De vrije heerlijkheid van Esselijker en Heer Jacobswoude" de ronde deed volgens de uit 1735 stammende "Keur en Ordonnantie op het Klapwaken, Overzetten, Brandspuiten en houden van Wagt". Deze, door Mr. Arnoldus de Sterke en Cornelis van Schellingerhout opgestelde, verordening was een vernieuwing op de op 1 augustus 1710 door Ferdinandus Grave van Berlo opgestelde Keur en Ordonnantie.

De klapwaker werd aangewezen door de Schout en Ambagtsbewaerders om 's nachts de "Bonnen, Wyken, Buurten of Plaatsen" te bewaken. De nacht begon om klokslag 9 of 10 uur 's avonds en eindigde, afhankelijk van het jaargetijde, 's nachts om 3 uur of 4 uur. Elk heel uur moest de klapwaker lopend door de straten met de klap slaan en vervolgens luid en duidelijk roepen hoe laat het was. De klap was niet de enige uitrusting voor deze ambtenaar, want hij was tevens gewapend

met een piek en droeg een helm. Het kan zijn dat hij ook nog een lantaarn bij zich droeg. Gewapend, want de klapwaker moest ook melden dat er ergens sprake was van brand, dieverij, straatschenderij of ander ongemak of geweld en met de piek kon hij onguere types de baas zijn, kennelijk. Voor de nachtwaker was een wachtruimte zonder voorzieningen, zoals licht en verwarming, beschikbaar maar het was verboden om er samen met anderen te verblijven om gezellig een spelletje te dobbelen of een pintje te drinken. Overigens was een van de voorwaarden waaraan de klapwaker

moest voldoen: nuchter aan het werk.

Je werd niet zomaar klapwaker. Alvorens het vak te kunnen uitoefenen, moest er wel een eed afgelegd worden. En zo werd hij dan een ambtenaar met bijbehorend loon, bijeengebracht door het heffen van belasting bij de eigenaren van de te bewaken gebouwen.

In de tijd dat ons dorp Woubrugge heet, was de klapwaker ook verplicht het lied van de Woubrugse Nacht-Wake te zingen. Op elk uur een speciaal couplet.

Een van de Woubrugse nachtwakers rond 1900 was J. Terhorst. Hij had als gewoonte jaarlijks een Nieuwjaars heil- en zegenwens op te dragen aan de Edel-Achtbare Heeren Burgemeester en Wethouders, alsmede aan alle Raden en Ingezetenen in het dorp. Deze heilwens bestond uit een, behoorlijk lang, gedicht. Zijn weduwe heeft de traditie voortgezet, in elk geval tot 1911.

De dag is heen, de Klok heeft negen:

Doorsoekt u selve nu ter degen,
Hoe gij den dag hebt toegebragt.

Bid God ootmoedig op uw Knijen
Dat Hij van sond u wil bevrijen
Soo wensch ik u een goeden nacht

<<

Wat ik mij ten slotte afvraag: hoe wist die nachtwaker eigenlijk hoe laat het was.

De in het artikel genoemde voorwerpen zijn in het museum aanwezig.

TOEN & NU HOOGMADDE

Hooibouw in Hoogmade omstreeks 1920. Op de plek van deze voormalige boerderij aan de Klaverwijdenweg is tegenwoordig Molenmakerij Verbij Hoogmade B.V. gevestigd.

Hoogzomer en hooibouw op de boerderij van de familie Stefanus Zwetsloot (1899-1958) en zijn echtgenote Catharina Zwetsloot-Borst (1901-1993) op de Van Klaverweijdeweg 25 in de Hoogmadesche polder. Hier wordt hooi uit de boot getild en opgestoken in de hooibarg: een hooibouwer in de grote schouw, twee aan de wal en twee in de barg. Twee spelende kinderen kijken toe. Het hooi zal van een weiland uit een omliggende polder zijn vervoerd. Nogal wat boeren in de Hoogmadesche Polder hadden ook land en vee in een andere polder. De boot ligt in de Zuidzijdervaart met de kop richting De Does. Op die plek is nu een fiets- en

wandelpad. De foto is genomen vanaf de andere kant van de Zuidzijdervaart, vanaf het adres Boskade 9. Daar wonen nu nog twee kinderen van Steef Zwetsloot en Catharina Borst: Corrie en Kees. zij zijn op de toenmalige boerderij geboren. De recente foto van Hugo Tander toont een heel ander beeld, namelijk een deel van de opstallen van de firma Verbij die daar sinds 1990 gevestigd is.

Hamsmade interiors
Totaalconcept bouw en wonen

Vloeren, verlichting, tadelakt,
 betoncire,
 meubels en stoffen

www.hamsmade.nl
 Woubrugge

KEUR&KEUR
 Overlijdenszorg

Afscheidsvoorbereiding
 Uitvaartbegeleiding
 Nabestaandenzorg

0172-764333
www.keurenkeur.nl

Nnolina

GJ de Wilde Schilder
 voor kleur en kwaliteit

**Behangen of sauzen, in wit of in kleur:
 GJ de Wilde, schilder brengt altijd
 kwaliteit en sfeer in uw interieur!**

Krabbescheer 32, 2481 CK Woubrugge, (0172) 51 93 81
info@gjdewildeschilder.nl, www.gjdewildeschilder.nl

Bij **Massage Praktijk Woubrugge** kunt u terecht voor:

- * Ontspanningsmassage
- * Sportmassage
- * Massage Therapie

Wij hebben heel veel plezier in ons werk en helpen u graag.
Bij ons krijgt u een goede massage met veel zorg en aandacht.

Massage Praktijk Woubrugge

Vrouwgeestweg 2
2481 KN Woubrugge

Joost van Leeuwen:

Tel / Whatsapp: 06-51380920

Judith van Leeuwen:

Tel / Whatsapp: 06-24262972

Email: info@massagepraktijkwoubrugge.nl

Facebook: www.facebook.com/MassagePraktijkWoubrugge

www.massagepraktijkwoubrugge.nl

westmaas
interieur

Westmaas Interieur: al sinds 1894 verrassend compleet. Voor de inrichting van woning, comfortabel slapen of ambachtelijke stoffering van meubel of boot. Altijd speciaal voor u op maat gemaakt. Stap gerust eens binnen in onze winkel voor een kennismaking en een eerlijk en vrijblijvend advies.

Boddens Hosangweg 4 | Woubrugge | 0172 518107 | www.westmaas.nl

Hoekstra
Autoservice

- Onderhoud
- Reparatie
- Apk

*Haal- en brengservice,
leenauto beschikbaar.*

**Zinkweg 7A
Alphen aan den Rijn
Tel.: 0172-501400**

**Van de Vechte
& Partner
RegioBank**

Zelfstandig Adviseur

Dokter Lothlaan 8, 2481 AC Woubrugge
tel: 0172-518256 bank@vandevechte.nl